

SBP1041 – SOSYOLOJİ

YTÜ, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
2022-2023 Güz

DERS 6: IRK, ETNİK KİMLİK ve GÖÇ

Dr. Öğr. Üyesi Erhan Kurtarır
21.12.2022 – 28.12.2022

Kitap: Giddens, A.; Sutton P. W. (2016) Sosyoloji, Kırmızı Yayınları.

Çeşitli Sorular

- Irk sizce nedir?
- Irksal açıklamalara örnek verebilir misiniz?
- Toplumda insanlar genel olarak 'ırk' terimini nasıl kullanmaktadır?
- İnsanlar bu kavramın bilimsel bir temeli olduğunu varsayıyorlar mı?
- Eğer 'ırk' yalnızca «ürkütücü alıntılar» kullanılarak tartışılıyorsa, günümüzde sosyologların bunu yararlı bir kavram olarak görmekten vazgeçmeleri ve bunu terk etmeleri mi gerekmektedir?

Güney Afrika- Apartheid

- 1948 yılından, 1994 yılındaki çok ırklı ilk seçimlere kadar Güney Afrika, bir apartheid –devlet uygulamasıyla ırk ayrımı yapılan– rejim tarafından yönetiliyordu.
- Apartheid sistemi insanları dört kategori içinde sınıflandırmıştı:
 - Beyazlar (Avrupa'lı göçmenlerin soyundan gelenler),
 - Siyahlar (yerli Güney Afrika halkı),
 - Coloured (karma ırktan olanlar) ve
 - Asyalılar (Çin'den, Japonya'dan ve başka yerlerden gelen göçmenler).
- Nüfusun yaklaşık yüzde 13'ünü oluşturan Beyaz Güney Afrika azınlığı beyaz olmayan çoğunluğu yönetmişti. Beyaz olmayanlar oy kullanamıyor ve bu sebeple ulusal düzeyde temsil edilemiyordu.

Meksika Olimpiyatları 1968 200m ödül seremonisi

American sprinters Tommie Smith and John Carlos, along with Australian Peter Norman, during the award ceremony of the 200 m race at the Mexican Olympic games.

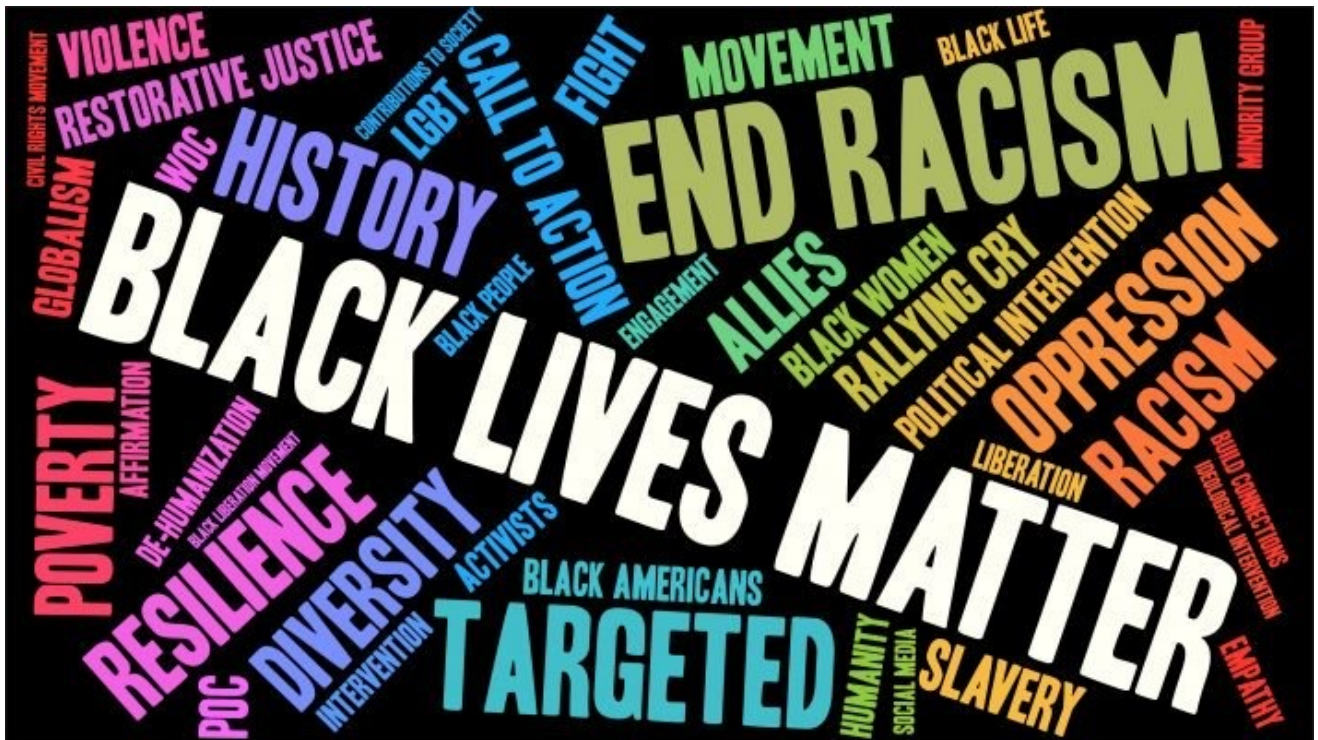
During the awards ceremony, Smith (center) and Carlos protested against racial discrimination: they went barefoot on the podium and listened to their anthem bowing their heads and raising a fist with a black glove. Mexico City, Mexico, 1968.

A man yells, "Hands up, don't shoot," in Ferguson, Missouri, while protesting the death of Michael Brown in August 2014.

IRK

- 'bilimsel' olduğu ileri sürülen temeli, pek çok bilim insanı tarafından reddedilmektedir.
- buna karşın, pek çok kişinin, insanların hala biyolojik olarak belirlenmiş değişik ırklara ayrılabilceğini düşünmesinden dolayı terimin yaygın ve günlük kullanımı sürmektedir.
- On sekizinci yüzyılın sonundan itibaren bilim insanları ve devletler tarafından, insanları ten rengi ya da ırksal türüne göre sınıflandırma yönünde çok sayıda çaba ortaya konmuştur.

Antik çağdan günümüze ırk algısı ve ırksallaştırma...

- Pek çok antik uygarlıkta, toplumsal gruplar arasında görünür ten rengi farklılıkları üzerinden ayrımlar yapılmıştır ve bu da daha çok daha açık ve daha koyu tonlar şeklinde olmuştur. Ancak modern dönemden önce, algılanan farklılıklar kabile ya da akrabalık ilişkileri için daha yaygın bulunmaktaydı.
- **Irka ilişkin anlayışların bireyleri ya da grupları sınıflandırmak için kullanılması sürecine ırksallaştırma denmektedir.**
- Tarihsel olarak insanlar arasında belirli grupları, doğal olarak ortaya çıkan fiziksel özellikler temelinde farklı olarak damgalanmıştır.
- On beşinci yüzyıldan itibaren Avrupalılar, dünyanın değişik bölgelerindeki insanlarla artan bir şekilde ilişki kurmaya başlayınca, hem doğal hem de toplumsal olguları kategorize etmek ve açıklamak için bazı çabalar ortaya konmuştur. Avrupalı olmayan nüfuslar Avrupalı 'beyaz ırk' karşısında konumlandırılmıştır.

İrksallaştırma ve etkileri

- İrksallaştırma bazı durumlarda, Amerikan sömürgelerindeki kölelik ve Güney Afrika apartheid olaylarında olduğu gibi, yazılı kurumsal biçimler almıştır.
- Ancak günlük toplumsal kurumlar daha yaygın bir şekilde fiili olarak ırksallaşmış hale gelmiştir.
- İrksallaştırma Avrupa içinde de ortaya çıkmıştır.
- Bu durumun bir örneği, Avrupa ulus devletleri bünyesinde yaşayan Roman nüfuslarına karşı ayrımcılık yapılması ve onların dışlanmasıdır.
- İrksallaştırılmış bir sistemde, istihdam, kişisel ilişkiler, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve yasal temsil gibi bireylerin günlük yaşamları o sistem içindeki kendi konumlarıyla şekillenmekte ve sınırlandırılmaktadır.

- Irkla ilgili bilimsel kuramlar on sekizinci yüzyılın sonunda ve on dokuzuncu yüzyılın başında geliştirilmiştir.
- Bu kuramlar, Birleşik Krallık ve Avrupa ülkeleri, 'kendilerine bağlı toprakları ve denizaşırı nüfusları yöneten emperyalist güçler haline gelirken, oluşan toplumsal düzeni meşrulaştırmak için kullanılmışlardır.
- Kont JosephArthur de Gobineau (1816-1882), **modern ırkçılığın 'babası'** olarak anılmaktadır ve kendisi yalnızca üç ırk önerisinde bulunmuştur: beyaz (Caucasian), siyah (Negroid) ve sarı (Mongoloid).
 - Gobineau'ya göre, beyaz ırk üstün zeka, etilc değerler ve irade gücüne sahiptir ve bu irsi niteliler, Batı'nın dünya üzerindeki yayılımının temelini oluşturmaktadır.
 - Siyah ırk ise tam tersine en az kapasiteli, bir hayvan doğası ile betimlenen, etik değerleri olmayan ve duygusal istilcarsızlık yaşayan bir ırktır.

«Irk» bilimsel bir terim veya olgu mudur?

- Pek çok biyolog, açık bir şekilde tanımlanmış **ırklar olmadığını**, yalnızca insan cinsinde bir dizi fiziksel çeşitlilikler bulunduğunu belirtmektedir.
- Fiziksel tiplerdeki farklılıklar, değişik gruplar arasındaki değişik derecelerdeki temaslara bağlı olarak değişen nüfus içi melezleşmeden kaynaklanmaktadır. Nüfuslar içindeki fiziksel özellikleri paylaşan genetik çeşitlilik, bu nüfuslar arasındaki farklılıklar kadar büyüktür. Böylesi bulguların bir sonucu olarak **bilim camiası, ırk kavramını neredeyse tamamen terk etmiş durumdadır.**
- UNESCO (1982: 3), bu bulguları 1978 tarihli Irk ve Irksal Önyargı Deklarasyonu'nda tanımış ve şunu kaydetmiştir: **“Bütün insanlar tek bir cinse bağlıdır ve ortak bir soydan gelmektedir.** Onlar, insanlığın bütünleyici bir parçasını oluşturmaktadır ve onur ve haklar bakımından eşit olarak dünyaya gelmektedir”

İrksal Ayrımcılığın Yasaklanması ve İrksal Ayrımcılığın Bütün Biçimlerinin Sona Erdirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme

- II. Dünya Savaşı sırasında yaşananlar, insanlığı bir daha bu acıların yaşanmaması için bir araya getirmiş ve dünya halkları Birleşmiş Milletler Örgütü'nün çatısı altında ortak amaç ve ilkeler etrafında birleşmişlerdir.
- BM, kuruluşundan başlayarak amacını başarıyla yerine getirmiş, 1946'da **İnsan Hakları Komisyonu'nun**, 1947'de de Komisyon bünyesinde **Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu'nun** oluşturulmasından bu güne, ırksal ayrımcılıkla mücadelede merkezi bir rol oynamıştır.
- İrksal ayrımcılık yasağının insan hakları bağlamında bugünkü anlamını kazanması sürecindeki ilk çerçeve ilke '**genel ayrımcılık yasağı**'dır. Bu yasak, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden başlayarak, genel nitelikli bütün insan haklar belgelerinde yer verilen bir ilkedir. Bu alanda bundan sonra da Ayrımcılık yasağı ile ilgili özel sözleşmeler devam etmiştir.

Alpkaya, G. (2011). BM'DE İRKSAL AYRIMCILIK YASAĞI, ERKEN UYARI VE SOYKIRIM SUÇUNUN ÖNLENMESİ . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 66 (03)

Ayrımcılığa Karşı Özel Sözleşmeler Dönemi

- Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 1958 tarihli 111 sayılı **Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi**
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) 1960'ta kabul ettiği '**Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme**'
- İrksal ayrımcılığa yönelik özgül düzenlemeler:
- 20 Kasım 1963'te kabul edilen 'İrksal Ayrımcılığın Bütün Biçimleriyle Sona Erdirilmesine İlişkin Bildirge'
- 21 Aralık 1965'te kabul edilen 'İrksal Ayrımcılığın Bütün Biçimlerinin Sona Erdirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'
 - Sözleşme, bugün BM insan haklarını koruma sisteminde7 "antlaşma-temelli (treaty-based) koruma" olarak anılan mekanizmanın dokuz sözleşmesinden biri ve birincisidir.
 - Başvuruları değerlendirmek için1970'te kurulan **İrksal Ayrımcılığın Bütün Biçimlerinin Sona Erdirilmesi Komitesi** (CERD) ilk bağımsız organdır.

Alpkaya, G. (2011). BM'DE İRKSAL AYRIMCILIK YASAĞI, ERKEN UYARI VE SOYKIRIM SUÇUNUN ÖNLENMESİ . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 66 (03)

HER TÜRLÜ İRK AYRIMCILIĞININ ORTADAN KALDIRILMASINA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMENİN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN

TBMM Kabul Tarihi: 3.4.2002 / Kanun No. 4750 / Resmi Gazete Tarihi: 9.04.2002

- Sözleşmenin 1. maddesine göre **ırksal ayrımcılık** şu anlama gelmektedir:
- “ ... ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik köken temelinde, insan haklarının ve temel özgürlüklerin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel alanda ya da kamusal yaşamın herhangi bir başka alanında (ve) eşitlik temelinde tanınmasını, bunlardan yararlanılmasını veya bunların kullanılmasını geçersiz kılma ya da zayıflatma amacına ya da etkisine sahip herhangi bir ayırım (distinction), dışlama (exclusion), kısıtlama (restriction) ya da tercih (preference) anlamındadır...”

Alpkaya, G. (2011). BM’DE İRKSAL AYRIMCILIK YASAĞI, ERKEN UYARI VE SOYKIRIM SUÇUNUN ÖNLENMESİ . Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 66 (03)

Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme

- *Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 20 Kasım 1963 tarihli Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nin (1904 (XVIII) sayılı Genel Kurul kararı) tüm dünyada, ırkçı ayrımcılığın her türünün ve şeklinin süratle ortadan kaldırılması ve insan onuruna saygının temininin gerekliliğini ciddiyle teyit ettiğini göz önünde bulundurarak,*
- *İrk farklılığına dayalı her türlü üstünlük öğretisinin **bilimsel açıdan yanlış olduğuna**, etik açıdan kınanması gerektiğine, sosyal açıdan gayri adil ve tehlikeli olduğuna, hiç bir yerde, teoride ve uygulamada ırk ayrımcılığı için bir mazeret bulunmadığına inanarak,*
- *Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması için BM Deklarasyonunda yer alan ilkeleri uygulamak ve bu amaçla en kısa zamanda pratik önlemlerin kabul edilmesini sağlamak arzusuyla, taraf devletler sözleşme maddeleri üzerinde anlaşmışlardır ...*

<https://www.ihd.org.tr/her-tlirk-ayrimcilinin-ortadan-kaldirilmasina-k-uluslararasi-slee/>

- Irksal ayrımcılık sadece “ırk” gözetilerek yapılan ayrımcılıktan ibaret değildir, renk, soy, ulusal köken veya etnik köken gözetilerek yapılan ayrımcılık da ırksal ayrımcılık kapsamına girmektedir. Ancak sözleşme ne “ırk”ın, ne de renk, soy, ulusal köken veya etnik kökenin tanımını yapar.
- Devletlerin Yükümlülükleri Sözleşmenin esasa ilişkin maddelerinin taraf devletlere getirdiği yükümlülükler, başlıca üç grupta toplanabilir:
 - a. Bütün resmi eylem ve işlemlerinden ırksal ayrımcılığı temizlemek,
 - b. Yetkileri altındaki kişi ve örgütlerin ayrımcılığını sona erdirmek,
 - c. Geliştirici bir program benimseyip uygulamak

IRK ve ETNİK KİMLİK Arasındaki Ayrım

- Irk fikri bazen hatalı bir şekilde sabit ve biyolojik olan bir şeyleri ima ederken, anlamı tamamen toplumsal olan bir terimdir.
- Sosyologlar, 'etnik kimlik' kavramını 'ırk' kavramına tercih etmektedir. Çünkü bu kavram doğru olmayan sabit bir biyolojik referans unsuru taşımamaktadır. Ancak 'etnik kimlik', eğer bazı 'etnik olmayan' kurallara yönelik karşıtlık iması yaparsa, sorunlu hale gelebilir.
- Etnik kimlik, yalnızca belirli kesimlerce değil, nüfusun bütün üyeleri tarafından sahip olunan bir özelliktir. Fakat Britanya’da olduğu gibi, etnik kimlik, pratikte nüfus içindeki azınlık gruplarıyla ilişkilendirilmektedir.

IRK TANIMLARI

Biyolojik Özellikler

ETNİSİTE TANIMLARI

Toplumsal Özellikler

Etnik Kimlik

- Etnik kimlik, belirli toplumsal bağlamlarda etkin ya da aktif hale gelen 'soya bağı ve kültürel farklılıklar' ile ilgili toplumsal bir kimlik türüne işaret etmektedir.
- Çeşitli özellikler, etnik grupları birbirinden ayırmaya yardımcı olabilir ancak en olağan özellikler dil, tarih, soy (gerçek ya da hayal edilen), din ve giyim ve süslenme tarzlarıdır.
- **Etnik farklılıklar, bütünüyle öğrenilir.**
- Etnik kimliğe ilişkin doğuştan gelen bir şey söz konusu değildir; etnik kimlik zaman içinde üretilen ve yeniden üretilen tamamen toplumsal bir olgudur.
- Etnik kimlik, geçmiş ile önemli bir süreklilik bağı sağlayabilir ve çoğunlukla kültürel geleneklerin uygulamaları aracılığıyla canlı tutulmaktadır.

Sosyal Araştırmalarda Etnik Gruplaştırma

- Etnik kimlik kavramı 'tamamen sosyal' içeriğe sahip anlamından dolayı yaygın bir şekilde tercih edilse de pratikte pek çok araştırma aslında var olan ya da tanımlanabilen 'etnik gruplar' fikrini kullanmaktadır.
- Bu duruma, Sırp larla Arnavutlar ve Hırvatlar arasında eski Yugoslavya' daki gibi etnik çatışmaların araştırılmasında rastlanmaktadır. Bu ' gruplaştırma', belirli ve birbirine bağı grupları toplumsal yaşamın temel unsurları, toplumsal çatışmaların temel kahramanları ve toplumsal analizin temel birimleri olarak ele alma eğilimini temsil etmektedir.
- Bu aynı zamanda, böylesi **çatışmaların aslında etnik ya da kültürel farklılıklar nedeniyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir.**
- Elbette gerçek dünya çatışmalarında taraflar, bir etnik grup adına ya da onu savunmak için hareket ettikleri algısına sahip olabilir. Ancak sosyal araştırmacının görevi, bu algıları görüldüğü gibi kabul etmek değil, bu çatışan **etnik kimliklenmenin nasıl ve hangi koşullarla oluştuğunu anlamaktır.**

Etnik Azınlık Gruplar

- Etnik Azınlık Gruplar kavramı '**etnik azınlıklar**', salt sayısal bir farklılıktan öte bir durumu ifade etmektedir.
- 182 cm üzerinde boya sahip insanlar ya da 45,5 numaradan yüksek ayakkabı giyenler gibi istatistiksel anlamda pek çok azınlık grubu vardır. Fakat bunlar sosyolojik kavramsallaştırma açısından etnik azınlık grupları değildir.
- **Sosyolojide, etnik bir azınlık grubunun üyeleri, daha fazla zenginlik, güç ve saygınlık sahibi olan egemen grupla karşılaştırıldığında dezavantajlıdır ve grup dayanışması anlayışını paylaşmaktadır.** Önyargıya ve ayrımcılığa maruz kalma deneyimi, ortak sadakat ve çıkar duygularını yükseltme eğilimi göstermektedir.
- Sosyal bilimciler, sayısal temsilinden çok, bir grubun toplum içindeki ikincil konumuna işaret etmek için sık sık mecazi anlamdaki '**azınlık**' terimini kullanmaktadır.

Azınlık olma durumu

- Bir 'azınlığın' gerçekte çoğunluk olduğu bazı durumlar olabilmektedir.
- Kent merkezleri gibi bazı coğrafi alanlarda etnik azınlık grupları nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır fakat yine de onlara 'azınlıklar' denmektedir. Buradaki 'azınlık' terimi, onların dezavantajlı konumlarını yansıtmaktadır.
- **Kadınlar** da bir azınlık grubu olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde kadınlar sayısal çoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak kadınlar erkeklerle ('çoğunluk') karşılaştırıldığında dezavantajlı olma eğilimindedir. Bu terim onlara da uygulanmaktadır.
- 'Azınlıklar' terimi, çeşitli ikincil grupların deneyiminin genelliğini öne çıkararak ayrımcılığın yaygınlığına dikkat çekmektedir.
- Örneğin, engelli kişilere karşı tutumlar, anti-Semitizm, homofobi ve ırkçılık ortak olarak pek çok özelliği paylaşmaktadır ve farklı gruplara karşı baskının nasıl benzer biçimler alabildiğini ortaya koymaktadır.

Azınlık tanımlarında aşırı genelleme hatası

- 'Azınlıklar' dan bir bütün olarak söz edilmesi, belirli grupların deneyimlerini tam olarak yansıtmayan ayrımcılık ve baskı süreçleri hakkında genelleştirmelerle sonuçlanabilmektedir.
- Londra' da hem eşcinseller hem de Pakistanlılar azınlık grupları olsa da, onların toplumda yaşadıkları ikincil konum deneyimi birbirinden çok farklıdır.
- Ten rengi gibi fiziksel farklılıklar bir etnik azınlığı göstermede sıklıkla belirleyici bir unsurdur. Pratikte bir grubun ya da bir dizi geleneğin 'etnik' olarak adlandırılması bir seçim sonucu gerçekleşmektedir. Birleşik Krallık'taki Karayipliler ya da ABD' deki siyah Afrikalılar, etnik azınlık gruplarının net örnekleridir. Fakat, İtalyan ya da Polonyalı soydan gelen Britanyalıların ve Amerikalıların etnik azınlık sayılması pek olası değildir.
- **Etnik farklılıklar ender olarak tarafsızdır** fakat genellikle zenginlik ve yoksulluğun yarattığı eşitsizlikler ile gruplar arasındaki uzlaşmazlıklarla ilişkilidir.

Önyargı ve Ayrımcılık

- Irk, göreceli olarak yeni bir kavramdır fakat önyargı ve ayrımcılık insanlık tarihinde yaygın bir şekilde gözlenmektedir.
- **Önyargı**; bir grubun üyelerinin diğer grupla ilgili düşünce ve tutumlarına işaret etmektedir.
- Önyargılar bir toplumsal grubun genelde sabit ve esnek olmayan nitelendirmeleri olan **basamaklıp düşünceler - stereotipler** temeline oturmaktadır.
- Basamaklıp düşünceler çoğunlukla gözlenebileceği gibi etnik azınlık gruplara da uygulanmaktadır.;
 - bütün siyah erkekler doğal olarak atletiktir
 - bütün Doğu Asyalıların çok çalışkan, gayretli öğrencilerdir
 - Tek başına yaşayan annelerin toplumsal yardımlara bağlı olduğu ve çalışmayı reddettikleri inancı gibi...

Önyargılardan Çatışmaya Günah Keçisi yapma...

- **Günah keçisi yapma, yaftalama ve suçlama, yaygın olarak etnik grupların birbirleriyle ekonomik kaynaklar için rekabete girdiği zamanlarda ortaya çıkmaktadır.**
- Etnik azınlıklara karşı ırkçı saldırılan yönlendiren kişiler çoğu zaman benzer ekonomik konumlarda olanlardır.
- Son yapılan araştırmalara göre, 'haksızlığa uğradığını' hisseden kişilerin yarısı, göçmenlerin ve etnik azınlıkların kendilerine göre öncelik kazandıklarına inanmakta, yalanmalarına sebep olan diğer gerçek sebeplere yönelmektense etnik azınlıkları suçlamaktadır (*Stonewall 2003; The Economist 2004*)
- **Günah keçisi yapma normal olarak, kolay hedef oluşturan farklı ve göreceli olarak güçsüz gruplara karşı yöneltilmektedir.**

Önyargı ve Ayrımcılık

- **Önyargı**, tutum ve görüşleri tasvir ederken, **Ayrımcılık**, diğer bir gruba ya da bireye karşı fiili bir davranışa işaret etmektedir.
- Ayrımcılık, bir grubun üyelerinin diğer grup üyelerini açık fırsatlardan men eden faaliyetlerde görülebilir.
- Önyargı çoğu zaman ayrımcılığın bir temeli olsa da, bu ikisi bağımsız bir şekilde de var olabilir. Önyargılı tutumları olan insanlar, bu tutumları doğrultusunda harekete geçmiyor olabilir.
- Ayrımcılık doğrudan önyargı kaynaklı olmayabilir.
 - Örneğin, ev satın alan beyaz insanlar, çoğunluğu siyahlardan oluşan semtlerdeki mülkleri tercih etmekten, orada yaşayanlara karşı düşmanca tutumları olduğu için değil fakat düşen emlak değerleri ile ilgili kaygılarından dolayı uzaklaşabilir.

Avrupa Birliđi Temel Haklar Ajansı, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı hakkındaki raporu (EUFRA 2007)

- Raporda, Avrupa ülkelerinde süregiden ayrımcılık örnekleri listelenmiştir;
 - etnik azınlık grupları için kötü barınma olanakları sağlanması ve
 - Roman çocuklar için yetersiz eğitim hizmetleri ve
 - sekiz Avrupa Birliđi üyesi devlet olan Danimarka, Almanya, Fransa, İrlanda, Polonya, Slovakya, Finlandiya, İngiltere ve Galler'de artan ırkçı şiddet ve suç gibi konular,
- Raporda belirlenen önemli bir sorun, ayrımcılık karşıtı politikaya temel oluşturacak 'yeterli karşılaştırılabilir resmi istatistiksel verilerin ya da nicel araştırma verilerinin azlığı'dır.
- Böylesi kanıtlar, bir dizi ayrımcılık türünü kapsamaktadır:
 - doğrudan (ırkçı saldırılar),
 - dolaylı (yetersiz eğitim) ve
 - yapısal (uygun barınma olanaklarının sağlanmaması)

İrkçılık Nedir? İrkçi Kimdir?

- Önyargının yaygın bir biçimi, toplumsal olarak vurgulanan fiziksel ayrımlara dayandırılan önyargı olan ırkçılıktır.
- **İrkçi biri, bazı bireylerin ya da grupların İrksallaştırılmış farklılıklar temelinde diğerlerine göre üstün ya da aşağı derece olduğuna inanan kişidir.**

Kurumsal İrkçilik

- Kurumsal ırkçılık kavramı, ırkçılığın, azınlık denecek bir sayıda insanı temsil etmek yerine Amerikan toplumundan destek aldığını öne süren ve sivil haklar kampanyası yürüten kişiler tarafından 1960'ların sonunda ABD'de geliştirilmiştir (Omi ve Winant 1994).
- Kavram, ırkçılığın toplumun tüm yapılarına sistematik bir şekilde nüfuz ettiğini ileri sürmektedir.
- Bu görüşe göre, polis, sağlık hizmetleri ve eğitim sistemleri gibi kurumlar, belirli grupların lehine olan ve diğerlerine karşı ayrımcılık yapan politikaları desteklemektedir.
- Kurumsal ırkçılık, kültürde ve sanatta, televizyon yayıncılığı gibi alanlarda (etnik azınlıkların programlarda olumsuz ya da sınırlı bir şekilde temsili) ve uluslararası moda endüstrisi (beyaz olmayan mankenlere karşı sektördeki önyargı) vb. alanlarda ortaya çıkabilmektedir.

Miss Universe Japan- 2015

Japonya'nın ilk siyahi güzellik kraliçesi olarak ayrımcılığa karşı daha güçlü bir sesle savaşaacağını vurguluyor. İngiliz siyahi süper model Naomi Campbell gibi kendisinin de duvarları yıkmaya hazır olduğunu belirtiyor:

"Ben Japonum... İrkçi söylemlerin beni yaralamadığını söylersem yalan olur ama inatçıyım... Kendisine "yarı Japon" diye yüklenenleri eleştiren Miyamoto, "Devrim başlatmak istiyorum" diyor ve şöyle devam ediyor: "100-200 yılda saf Japon sayısı daha azalacak. Zihniyeti değiştirmek lazım."

İrkçılığın dönümü

- Biyolojik ırk kavramının gözden düşmesinde olduğu gibi, fiziksel özelliklerdeki farklılıklar temeline dayanan eski tarz 'biyolojik' ırkçılık bugün toplumda ender olarak açıkça ifade edilmektedir
- önemli dönüm noktaları:
 1. ABD'de segregasyonun yasal zemininin ortadan kaldırılması
 2. Güney Afrika'daki Apartheid'in çöküşü,
 3. Biyolojik ırkçılığın reddedilmesinde.
- Her iki durumda da, biyolojik niteliksizlik fikrini benimseyen yaklaşımlar azalsa da bugün de ırkçılık devam etmektedir.
- Bunun yerine, bazı bilim insanlarının ileri sürdüğü gibi, bu tutumlar, belirli grupları dışlamak için kültürel farklılıklar fikrini kullanan daha yumuşak ve gelişmiş yeni ırkçılık (ya da kültürel ırkçılık) ile yer değiştirmiştir (Barker 1981).

İrkçılığın yeni hali

- 'Yeni bir ırkçılık' ortaya çıktı diyenler, günümüzde biyolojik görüşler yerine kültürel görüşlerin nüfusun belirli kesimlerine karşı ayrımcılık yapmak üzere devreye sokulduğunu ileri sürmektedir.
- Çoğunluktan ayrı duran gruplar marjinalleştirilebilmekte ya da asimile edilmeyi reddettikleri için kötülenebilmektedir.
- İrkçılığın biyolojik gerekçeler yerine kültürel gerekçelere dayanarak uygulanması olgusu, bazı bilim insanlarını, ayrımcılığın nüfusun farklı kesimlerinde farklı şekilde deneyimlendiği bir 'çoklu ırkçılık' çağında yaşadığımızı önermeye yöneltmiştir

Irkçılık niçin yirmi birinci yüzyıla kadar kalıcı olmuştur?

Öne çıkan nedenler:

1. 'İrk Bilim'inin yükselmesi
2. Avrupalıların beyaz olmayanlarla kurduğu sömürüye dayalı ilişkiler
3. 1945 sonrası dönemde iç göçü teşvik eden ülkeler (Birleşik Krallık, Avrupa ve Kuzey Amerika gibi) içindeki bazı toplumsal grupların tepkilerinin ortaya çıkması

Irkçılığa İlişkin Sosyolojik Kuramlar

28.12.2022
SBP1041 – SOSYOLOJİ
YTU SBPB

Etnik merkezcilik, grup kapalılığı ve kaynakların tahsisi

- **Etnik merkezcilik**, yabancılara şüpheyle bakma ile diğerlerinin kültürünü, kendi kültürünün bakış açısıyla değerlendirme eğiliminin birleşimidir.
 - **Hemen her kültür, belirli derecede etnik merkezcidir.** Kendileri dışındaki kişiler, yabancılar, barbarlar ya da etnik veya zihinsel olarak alt düzeydeki insanlar olarak düşünülmektedir. Pek çok uygarlık daha küçük kültürlerinin üyelerini bu şekilde algılamış ve **bu tutum tarihte sayısız etnik çatışmayı ateşlemiştir.**
- **'Kapalılık'**, bir sosyal grubun sınırlarını kendilerini diğerlerinden ayırmak için kullanmasına işaret etmektedir.
 - Bu sınırlar, etnik bir grupla diğerleri arasındaki bölünmeleri keskinleştiren **dışlama araçlarıyla** oluşturulmaktadır.
 - Bu tür araçlar arasında, gruplar arasındaki yabancı evliliğini sınırlandırma ya da yasaklama, toplumsal temaslarda ya da ticaret gibi ekonomik ilişkilerde kısıtlamalar ve etnik gettolar olayında olduğu gibi grupların fiziksel olarak ayrıştırılması yer almaktadır
- Servet, güç ve toplumsal statü, kıt kaynaklardır ve bazı gruplar bu kaynaklara diğerlerinden daha fazla sahiptir. Bu özel konumlarını korumak isteyen ayrıcalıklı gruplar bazen diğerlerine karşı aşırı şiddet eylemleri içine girmektedir.

Çatışma kuramları

- Çatışma kuramları tam tersine, bir yandan ırkçılık ve önyargı, diğer yandan güç ve eşitsizlik ilişkileri arasındaki bağlantılarla ilgilenmektedir.
- ırkçılığa karşı ilk çatışmacı yaklaşımlar, ekonomik sistemi toplumun diğer bütün yönlerini belirleyen bir unsur olarak gören Marksist düşüncelerden büyük ölçüde etkilenmiştir.
- Bazı Marksist kuramcılar, **ırkçılığın kapitalist sistemin bir ürünü olduğunu**, yönetici sınıfın köleliği, kolonyalizmi ve ırkçılığı emek sömürüsü maksadıyla kullandığını ileri sürmüştür.
- Daha sonra neo-Marksist bilim insanları bu ilk formülleştirmeleri çok katı ve çok basit görmüş ve **ırkçılığın sadece ekonomik güçlerin bir ürünü olmadığını** belirtmiştir.
- 1970'lerde ve 1980'lerde özel bir tür ırkçılığın oluşmasına yol açan çeşitli tarihsel ve politik etkilere işaret etmektedir. Onlar, ırkçılığın karmaşık, etnik azınlık ve işçi sınıfı kimlikleri ve inançları ile etkileşiminin bulunduğu çok yönlü bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Onlara göre ırkçılık, güçlü seçkinler tarafından beyaz olmayan nüfusa karşı uygulanan bir dizi baskıcı düşünceden çok daha fazla bir şeydir

Eleştirel Irk Kuramı (CRT)

- 1980'lerin ortasından sonra eleştirel ırk kuramı (CRT) adlı yeni **çatışmacı bakış açısı**, ABD' de hukuk araştırmaları alanında gelişmeye başlamış ve çok geçmeden 1990'larda ve 2000'lerde **eğitim, etnik ilişkiler ve siyaset bilimi** alanlarına yayılmıştır.
- Eleştirel ırk kuramcıları yalnızca 'ırk ilişkilerinden bağımsız analizciler değil, etnik gruplar arasındaki eşitsiz ilişkileri dönüştürmek için müdahale etmek isteyen aktivistlerdir.
- CRT'nin ana hatları:
 - Irkçılık, ırkçı olmayan kuraldan bir sapma değildir: ırkçılık aslında ABD'de ve dolayısıyla diğer pek çok toplumda 'renkli tene sahip insanların' her gün yaşadığı 'normal' bir deneyimdir. Irkçılık bu nedenle 'istisnai' değildir. Bilakis, yasal sistem ve diğer toplumsal kurumların derinlerinde gömülü haldedir ve bu sebepten ötürü bu denli kalıcı olmaktadır.
 - hem beyaz seçkinler hem de beyaz işçi sınıfı, bu 'normal' ırkçılıktan maddi olarak yarar sağlamakta, bu nedenle de toplumun büyük bir kısmı, bu durumu değiştirmek için çalışmaya ilgi göstermemektedir.

Eleştirel Irk Kuramı (CRT) ana hatları:

- 'İrklar' sabit biyolojik olgular değil, eşitsizliği sürdüren toplumsal yaratımlardır. ayırdedici ırksallaştırma, iktidarın etnik ilişkilerin içine nasıl derin bir şekilde işlenip dokunduğunu göstermektedir.
- Eleştirel ırk kuramcıları, kendi tarihleri ve yaşantıları göz önüne alındığında, etnik azınlık grupların ırkçılığın mağdurları için ne anlama geldiğini gayet güzel ifade etme konusunda özgün bir yeteneğe sahiptir.

Eleştirel Irk Kuramı (CRT) amacı:

- Bu nedenle CRT, ırkçılığı yaşamış kişilerin seslerini duyurması için anlatımsal ve biyografik yöntemlerin geniş bir şekilde kullanılması ve bunların hukuk ve diğer disiplinlerdeki bilim insanlarının dikkatine sunulması eğilimindedir.
- Eleştirel ırk kuramcılarının en temel hedefi, son derecede pratik bir hedeftir: Toplumlari toplumsal eşitlik yönünde ilerletmeye çalışan toplumsal hareketlerin hepsine kendi çapında katkıda bulunmak.

- Çokkültürlülük konusunda kendi varsayımlarınız nelerdir?
- Küreselleşen bir dünyada çokkültürlülük kaçınılmaz mıdır ya da bu kavram direnilmesini gerektirecek yeni sorunlar mı getirecektir?

Etnik Bütünleşme, Çeşitlilik ve Çatışma

Etnik Çeşitliliğin Artışı

- Günümüz gerçeği: çoklu etnik sosyal çeşitlilik yapısıdır.
- Bu Çeşitliliğin Kaynağı:
 - *Türkiye ve Macaristan, etnik olarak değişen sınırların uzun tarihlerinin, yabancı güçler tarafından işgal edilmelerinin ve bölgesel göçlerin bir sonucu olarak, çeşitli etnik nüfuslara sahiptir.*
 - *Diğer toplumlar, göçü teşvik etmek için bilinçli bir şekilde uygulanan politikaların bir sonucu ya da kolonyalizmin ve emperyalizmin bir mirası olarak hızla çok etnikli bir yapı kazanmıştır.*
- Küreselleşme ve hızlı toplumsal değişim çağında, pek çok ulus devletin karşısına etnik çeşitliliğin zenginleştirici yararları ve karmaşık sorunları çıkmaktadır. Uluslararası göç, küresel ekonomi ile daha da bütünleşerek hızlanmaktadır ve insan nüfuslarının hareketi ve karışımı önümüzdeki yıllarda da yoğunlaşacaktır..

Etnik Çatışma

- Etnik gerilimler ve çatışmalar toplumlarda alevlenmeye devam etmekte, bu süreçler bazı çok etnik yapıya sahip devletlerin dağılmasına ve diğerlerinde de uzun süren şiddete yol açmaktadır.
- *Günümüz Toplumlarında Uyum Arayışında Önemli Sorular ve Zorluklar:*
 - *Etnik çeşitlilik nasıl uygun bir hale getirilebilir ve etnik çatışmaların patlak vermesi nasıl önlenabilir?*
 - *Etnik azınlık gruplarıyla nüfusun çoğunluğu arasındaki ilişkiler nasıl olmalıdır?*

etnik bütünleşme modelleri

- *Bu zorlu durumlar bağlamında çoklu etnik yapıya sahip toplumlar tarafından benimsenen üç ana etnik bütünleşme modeli vardır:*
- asimilasyon,
- 'eritme potası' ve
- kültürel çoğulculuk ya da çokkültürlülük.

Asimilasyon

- Asimilasyon, göçmenlerin kendi özgün gelenek ve göreneklerine ilişkin pratikleri terk etmesi, kendi davranışlarını; çoğunluğun değer ve kurallarına göre kalıplandırmalarıdır.
- Asimilasyoncu bir yaklaşım, göçmenlerin kendi dillerini, giysilerini, yaşam tarzlarını ve kültürel bakış açılarını, yeni toplumsal düzenle bütünleşmenin bir parçası olarak değiştirmelerini gerektirmektedir.

Eritme Potası

- İkinci bir model olan eritme, göçmenlerin geleneklerinin daha önceden var olan nüfus arasında egemen olanlar lehine yok olması yerine, bu geleneklerin yeni bir biçim alarak, gelişmekte olan kültürel kalıplarla birlikte harmanlanması söz konusudur.
- Çeşitli etnik gruplar için çekici özellikleri olan ABD'nin eritme potası fikri ile ilişkilendirilecek en iyi modeli sergilediği söylenmektedir.
- **'chicken tikka masala'**
- Bangladeşli aşçıların Birleşik Krallık'taki Hint restoranlarında keşfettikleri söylenen 'chicken tikka masala' yemeğidir. Chicken tikka bir Hint yemeğidir ama masala sosu doğaçlama olarak eklenen bir unsurdur. 2001 yılında bu yemek, eski Dışişleri Bakanı Robin Cook tarafından 'Britanya'nın ulusal bir yemeği' olarak tarif edilmiştir.

- Göçmen nüfusların gelenekleri ve görenekleri terk edilmemekte fakat onlar sürekli dönüşen toplumsal ortama katkıda bulunmakta ve onu şekillendirmektedir. Mutfağın, modanın, müziğin ve mimarinin melez biçimleri, eritme potası yaklaşımının görünümleridir.

Kültürel Çoğulculuk- Çokkültürlülük

- *Etnik kültürlere bağımsız olarak var olma bakımından tam bir meşrutiye sağlamakta, fakat daha çok, bu kültürlerin toplumun ekonomik ve politik yaşamına katılımını öngörmektedir.*
- Çoğulculuğun son ve önemli bir doğal gelişimi, kültürel ve etnik grupların birbirleriyle uyum içinde yaşamalarını teşvik eden devlet politikalarına işaret eden çokkültürlülüktür.
- ABD ve diğer Batılı ülkeler pek çok bakımdan çoğulcudur fakat etnik farklılıklar çoğunlukla ulusal toplumda bağımsız üyelikle ve eşitsizliklerle bağlantılıdır. Etnik grupların farklı ama eşit olduğu bir toplumu yaratmak en azından olanaklı gözükmemektedir. Buna, Fransız, Alman ve İtalyan grupların aynı toplumda birlikte yaşadığı İsviçre örnek olarak verilebilir.

Bhikhu Parekh- Çokkültürlülük

- *Bazı grupların ('azınlıkların') kültürel kimliği, diğerlerinin ('çoğunluğun') dili, kültürü ve dini kamusal alanda bir tekel halindeyken ve temel kural olarak görülmekteyken, yalnızca özel bir alanla sınırlı kalmamalıdır. Kamusal açıdan tanınma eksikliği, insanların özsaygılarına zarar vermekte ve herkesin **kamusal alana tam manasıyla katılımını** teşvik etmeye uygun bulunmamaktadır*

çokkültürlü düşünmede üç 'kavrayış' biçimi:

1. İnsanlar onlara bir anlamlar sistemi sağlayan, **kültürel olarak yapılanmış bir dünya** içinde yerleşik durumdadır. Bireyler tamamen kültürlerince belirlenmemiş olsa da, bu kültürler bireyleri 'derin bir biçimde şekillendirmektedir'.
2. kültürler aynı zamanda 'iyi bir yaşam'ı neyin oluşturduğu konusunda vizyonlar içermektedir. Fakat kültürlerin çok durgun ya da bağıntısız hale gelmesi istenmiyorsa, her kültürün alternatif vizyonları olan, ufukların genişlemesini ve eleştirel düşünmeyi teşvik eden **diğer kültürlere gereksinimi** olduğu da bilinmelidir.
3. **Kültürler tek parçadan oluşmamaktadır.** Kültürler, farklı gelenekler arasında sürüp giden tartışmalarla **kendi içlerinde çoğulcudur.**

Parekh (2000)

- Parekh'e göre yirmi birinci yüzyılda çokkültürlü toplumlar için önemli bir görev, **'meşru bütünlük ve çeşitlilik taleplerini uzlaştırmanın yollarını bulmanın**, kültürel bir örneklik olmadan politik birliğe erişme ve yurttaşları arasında hem artan bir aidiyet duygusu hem de derin kültürel farklılıklara saygı ve değer verme istekliliğinin olmasıdır.
- Amartya Sen (2007), insani anlamada **'tek kimlik yaklaşımına karşıdır**. Tek kimlikli yaklaşım, bir kişinin, ulusal, medeni ve dini bağlılığının öncelikli olarak birincil kimlik biçimine bağlı olduğunu algılayan bazı dini ve uygarlıkçı yaklaşımlarda bulunan ve insanların anlaşılmasının onları yalnızca tek bir 'kimlik grubuna' yerleştirmeye olanaklı olacağını varsayan bir görüştür. Ancak Sen, bu yaklaşımın yanlış anlamalara sebep olabileceğini ileri sürmektedir. Zira kendimizi ve diğerlerini, çeşitli kimlik gruplarına ait kişiler olarak görüyoruz ve bunu yaparken de her-hangi bir sorun yaşamıyoruz.

Çoklu kimlikler ve tanımlar...

Aynı kişi, herhangi bir çelişki olmaksızın bir Amerikan yurttaşı, atalarının Afrikalı olduğu Karayipler kökenli birisi, bir Hristiyan, bir liberal, bir kadın, bir vejetaryen, bir uzun mesafe koşucusu, bir tarihçi, bir okul öğretmeni, bir romancı, bir feminist, bir heteroseksüel, bir gey ve lezbiyen haklar destekçisi, inanan kişi, bir tiyatro sever, bir çevreci aktivist, bir tenis meraklısı, bir caz müzisyeni, uzaydan gelen zeki yaratıklar olduğuna ve onlarla acil bir şekilde konuşulması gerektiğine güçlü bir şekilde inanmış bir kişi olabilir.

Bu kişi, bu ortaklıkların her birisine aynı anda aidiyet hissetmektedir ve bunların her birisi de ona özel bir kimlik sağlamaktadır. Bunlardan hiç birisi, kişinin tek bir kimliği ya da tek bir aidiyet kategorisi olarak alınamaz.

- İnsanların, diğer bütün kimliklere egemen özgün ve ilksel bir kimliği olduğu varsayımı, güvensizliği ve çoğu zaman şiddeti beslemektedir.
- *Sen*, bireysel kimliklerin çoğulluğunun yaygın bir şekilde tanınmasının tekçi kimliklerin empoze edilmesi temelindeki bölücü modele karşı gerçek bir çokkültürlülük için umut verdiğini savunmaktadır.
- Çokkültürlülüğü eleştirenler, devletlerin, örneğin okul eğitimi ve müfredatı ayırmayı olanaklı hâle getirmesi durumunda etnik ayrımcılık potansiyelinin ortaya çıkması ile ilgili kaygılarını ön plana çıkarmaktadır. Fransa, Norveç ve Danimarka gibi ülkeler, çokkültürlülüğü resmî politika olarak benimsemekten vazgeçmiştir ve pek ok Avrupa toplumunun bazı kesimlerinde bazı ters tepkiler ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlülüğten uzaklaşma politikaları

- Fransa, Norveç ve Danimarka gibi ülkeler, **çokkültürlülüğü resmi politika olarak benimsemekten vazgeçmiştir** ve pek çok Avrupa toplumunun bazı kesimlerinde bazı ters tepkiler ortaya çıkmıştır.
- Temmuz 2010 tarihinde Fransız milletvekilleri, yabancı kültürler ve Fransız politik idealleri konusundaki tutkulu ve ayrılık yaratan kamuoyu tartışmalarından sonra, **kamusal alanlarda çarşaf ve peçe giyilmesini yasaklama** yönünde oy kullanmıştır.
- Hollanda'da Geert Wilders'in Özgürlük Partisi, 2006 yılında dokuz, 2010 yılında ise yirmi dört sandalye kazanmıştır. Wilders, **'daha çok güvenlik, daha az suç, daha az göç ve daha az İslam - Hollanda bunu seçmiştir'**, açıklamasını yapmıştır.
- Ağustos 2010'da Alman Bundesbank yöneticisi Thilo Sarrazin'in Almanya Kendi Mezarını Kazıyor adlı kitabı; **yabancıların hızla üreyip çoğaldığını, Almanları kendi ülkelerinde yabancı hale getirdiklerini ve Müslüman göçmenlerin suç faaliyetleriyle bağlantılarının olduğunu** ve toplumsal yardımlara bağlı bir yaşam sürdüklerini söylemiştir.

Günümüzde toplumsal durum

- Toplumlar halen çokkültürlüdürler, var olan tartışma çokkültürlülüğü destekleyen ve teşvik eden devlet politikaları ve politik çokkültürlülük ile ilgilidir.
- Etnik azınlık grupları, etnik çoğunluklar tarafından halen kendi mesleklerine, güvenliklerine ve ulusal kültürlerine bir tehdit olarak algılanmaktadır ve etnik azınlık gruplarını günah keçisi yapma kalıcı bir eğilim olarak sürmektedir.
- **Çokkültürlülük ile kültürel çeşitlilik terimlerini birbirine karıştırmaktadır.** İnsanlar 'çokkültürlü bir toplumda' yaşadıklarından söz ettiklerinde, gerçekte değişik etnik geçmişlere sahip insanların oluşturduğu bir toplumu kastediyorlar. Diğerleriyle, çokkültürlülüğü ayrımcılık olarak düşünüyor.
- **Sofistike çokkültürlülükte** farklı grupların eşit statüleri vardır ve çeşitliliğe açık bir şekilde saygı gösterilmelidir. Ancak statülerin eşitliği, tüm uygulamaların eleştirilmeden kabul edilmesi anlamına gelmemektedir. Çokkültürlülüğün bu biçimi, eleştirilenlerin ileri sürdüğü gibi farklılık konusuyla değil **toplumsal dayanışma ile ilgilenmektedir.**